

BORÇLAR KUKU

KISA ÖZET

HUK110U

BORÇLAR HUKUKUNUN ANA İLKESİ: SÖZLEŞME ÖZGÜRLÜĞÜ

*Borçlar Hukukunun temel ilkesinin hukuki ilişkilerini tarafların **kendi iradeleriyle belirleyebilmesi**, diğer ifadeyle sözleşme özgürlüğü olduğu söylenebilir.* Medeni Hukukun diğer alanlarına nazaran Borçlar Hukukunda sözleşme özgürlüğü daha geniş olarak tanınmıştır.

TBK 26'da yer alan "Taraflar, bir sözleşmenin içeriğini kanunda öngörülen sınırlar içinde özgürce belirleyebilirler" hükmü uyarınca, sözleşme özgürlüğü ancak kanunla sınırlanabilir.

irade özerkliği ilkesi, medeni hukukun temelini teşkil eden kişi özgürlüğünün, borçlar hukukunun temelini oluşturan sözleşme özgürlüğünün, miras hukuku alanında hâkim olan ölüme bağlı tasarruf yapma özgürlüğünün ve eşya hukuku alanında geçerli olan mülkiyet özgürlüğünün ortak düşünsel temelini oluşturur.

Bir kimsenin ömrü boyunca evlenmeyeceğini vaad etmesi veya bir kimsenin işverenin yanında ömür boyu çalışacağını vaad etmesi hâlinde, yapılan sözleşmelerin içeriği kişilik haklarına aykırılık teşkil ettiğinden sözleşme kesin hükümsüz sayılacaktır.

BORÇ İLİŞKİSİNİN TEMEL KAVRAMLARI

Borç ilişkisi kavramı, geniş anlamı itibarıyla, çeşitli borçların doğumuna dayanak oluşturan hukuki ilişkiyi ifade etmektedir. Bu yönüyle, Türk Borçlar Kanunu'nun m.

- ✓ 1-48 hükümlerinde düzenlenen Sözleşmeden Doğan Borç İlişkileri,
- ✓ TBK m. 4976 hükümlerinde düzenlenen Haksız Fiillerden Doğan Borç İlişkileri ve
- ✓ TBK m. 77-82 hükümlerinde düzenlenen Sebepsiz Zenginleşmeden Doğan Borç İlişkileri

bu anlamda çeşitli borçlara kaynak oluşturan geniş anlamda borç ilişkileri olarak geniş anlamda borç ilişkisi kavramından ayırmak için dar anlamda borç ilişkisi veya kısaca borç kavramı kullanılmaktadır.

borç kavramı, borçlunun alacaklıya karşı borç konusu olan şeyi (edimi) yerine getirme yükümlülüğünü ifade eder.

Örnek olarak, satış sözleşmesinde satıcının satılan malın mülkiyetini alıcıya devretme yükümlülüğü; haksız fiilde zarar verenin zarar görene tazminat ödeme yükümlülüğü, sebepsiz zenginleşmede zenginleşenin iade yükümlülüğü bu anlamda borç olarak nitelendirilir. Buna karşılık, anılan bu borçların doğumunu sağlayan satış sözleşmesi, haksız fiil ve sebepsiz zenginleşme geniş anlamda borç ilişkisi teşkil eder.

Borç ilişkisi çeşitli borçların yanı sıra, bazı savunma haklarına (def'i) ve yetkilere de kaynaklık eder. İki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde karşı edim ifa edilmedikçe borçlunun edimini yerine getirmekten kaçınmasını sağlayan ödemezlik def'i (TBK 97), vekâlet sözleşmesinde vekilin iş görmesi için sahip olacağı temsil yetkisi (TBK 40) örnek olarak gösterilebilir.

Edim Türleri

Borçlunun edimi yerine getirmek için yapacağı davranış itibarıyla, borcun konusu olan edim;

- verme borcu
- yapma borcu
- yapmama borcu olarak nitelendirilebilir.

- ✓ Satış sözleşmesi uyarınca satılan malın mülkiyetinin devri verme borcuna;
- ✓ vekilin iş görmesi yapma borcuna;
- ✓ sır saklama yükümlülüğü yapmama borcuna örnek teşkil eder.

Verme ve yapma borcu niteliğindeki edimlerin borçlunun olumlu davranışı ile yapmama edimlerinin kaçınma tarzında yerine getirilmesi söz konusu olur.

Verme borçlarında, borcun konusu olan edimin taraflarca belirlenmiş tarzı dikkate alındığında borç konusunun parça borcu veya çeşit borcu niteliği taşıması ya da seçimlik borç tarzında ortaya çıkması ile karşılaşılır.

- Eğer taraflar borcun konusunu özelliklerini belirterek somutlaştırmış ise **parça borcu**;
- buna karşılık, borcun konusu cinsi belirtilerek ifade edilmiş ise **çeşit borcu** söz konusu olur.
- Borcun konusunun taraflarca birden çok edimden oluşacağı ancak bu edimlerden seçilecek birinin ifa edileceği tarzında kararlaştırılması hâlinde **seçimlik borç** söz konusu olur.

Borç konusu edimin parça borcu veya çeşit borcu niteliği taşımasının pratik önemi borcun ifası ve ifa edilmemesine bağlı sonuçlar açısından ortaya çıkar.

âni edim-sürekli edim ayırımı edimin yerine getirilmesinin süreye yayılması yönünden yapılan ayırımı ifade eder. Edimin yerine getirilmesi borçlunun süregelen tarzda veya tekrarlayan davranışları ile gerçekleşiyor ve alacaklının edimin yerine getirilmesindeki menfaati de bu sürece yayılarak gerçekleşiyorsa sürekli edim söz konusu olur.

Bazen bir borç ilişkisinde edimin ifası, belirli davranışların aralıklarla tekrarlanmasıyla mümkün olur. Böyle bir durumda, **devri veya dönemli edimden** söz edilir.

Satış parasının taksitle ödeneceğinin, kira parasının her ay ödeneceğinin kararlaştırılması devri edim niteliğindedir.

Tapu Kütüğü: Devlet eliyle tutulan tapu sicilinin ana unsurlarından biridir. Kat mülkiyetine tabi bağımsız bölümler dışında kalan taşınmazlara ilişkin aynı hakların kaydedildiği defterdir.

Şerh: Tapu kütüğüne yapılan kayıtlardan biridir. Kanunda sayılan bir takım kişisel haklar, tasarruf yetkisi kısıtlamaları veya geçici tescilin şerhi istenebilir.

Taşınmaz Satış Vaadi Sözleşmesi: Taraflardan birine veya her ikisine tek taraflı irade beyanı taşınmaz satış sözleşmesi yapılmasını isteme hakkı veren bir ön sözleşmedir.

BORÇLARIN KAYNAKLARI

Yukarıda belirtildiği gibi, borç kaynağı denildiğinde borç doğuran hukuki ilişki ifade edilmektedir. Türk Borçlar Kanunu genel hükümler kısmının “Borç İlişkisinin Kaynakları” başlığını taşıyan birinci bölümünde üç borç kaynağına ilişkin hükümlere yer vermiştir:

- ❖ Sözleşmeden Doğan Borç İlişkileri (TBK 1-48);
- ❖ Haksız Fiillerden Doğan Borç İlişkileri (TBK 49-76)
- ❖ Sebepsiz Zenginleşmeden Doğan Borç İlişkileri (TBK 77-82).

Anılan borç kaynaklarının dışında kanunun öngördüğü başka borç kaynakları da bulunmaktadır. Kanunun hısmılık ilişkilerine bağlı olarak öngördüğü nafaka borçları ve vekâletsiz iş görmeden doğan borçlar (TBK m. 526 vd.) örnek gösterilebilir.

Söz konusu borç kaynakları itibarıyla, borcun doğumunda kişinin iradesinin rolü dikkate alındığında, sözleşmelerden ve haksız fiilden doğan borçların iradeye dayandığını, sebepsiz zenginleşmeden doğan borçlar açısından ise iradenin rolünün bulunmadığı ifade edilmektedir.

Sözleşmelerden doğan borçlarda iradenin rolü, sözleşme tarafının arzu ettiği sonucun ortaya çıkmasını sağlamasındadır. Oysa haksız fiillerde, borcun doğumunda iradenin rolü hukuka aykırı sonucun gerçekleşmesini sağlamakta, dolayısıyla hukuka aykırı sonuca yönelmiş iradenin, meydana gelen zararın tazmin yükümlülüğü doğurmasında görülür.

HUKUKİ İŞLEM KAVRAMI VE SÖZLEŞMELERİN HUKUKİ İŞLEMLER İÇİNDEKİ YERİ

Hukuki işlem, genel bir ifadeyle, hukuki sonuca yönelmiş irade beyanı olarak tanımlanabilir. Kişilerin arzu ettikleri sonucun meydana gelmesi için iradeleri açıklamaları ile ortaya çıkan hukuki işlemler, işlemin meydana gelebilmesi için gerekli irade beyanının sayısına göre tek taraflı hukuki işlemler ve sözleşmeler olarak gruplandırılabilir. Bunlara aralarında hukuki ilişki bulunan kişilerin aldıkları kararları da eklemek gerekir.

Tek Taraflı Hukuki İşlemler

Tek taraflı hukuki işlemler, arzu edilen hukuki sonucun gerçekleşebilmesi için tek bir kişinin iradesinin yeterli olduğu işlemlerdir. Tek taraflı hukuki işlemlerin en tipik örneği, bir kişinin malvarlığının ölümünden sonraki akıbetini belirlemek üzere yaptığı vasiyetnamedir.

Örneğin, gerek çalışan tarafından gerekse işveren tarafından hizmet (iş) sözleşmesinin sona erdirilmesine yönelik bozucu yenilik doğuran hakkın kullanılması niteliğindeki fesih beyanı, karşı tarafın rızasına ihtiyaç duymaksızın hukuki sonucu meydana getirir, yani sözleşmeyi sona erdirir. Bu özelliği itibarıyla tek taraflı hukuki işlem niteliği taşır.

Sözleşmeler

TBK 1/1’de yer alan “Sözleşme, tarafların iradelerini karşılıklı ve birbirine uygun olarak açıklamalarıyla kurulur” hükmünde ifade edildiği üzere, sözleşmeler arzu edilen hukuki sonucun meydana gelmesi için iki kişinin karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanlarının gerekli olduğu hukuki işlemlerdir. Sözleşmenin kurulmasına ilişkin irade açıklamalarının açık veya örtülü tarzda beyan edilmesi mümkündür (TBK 1/II).

Bütün sözleşmeler iki kişinin karşılıklı irade beyanı ile kurulurlarsa da özellik taşıyan iki duruma işaret etmek gerekir. Gerçekten bazen sözleşmenin bir tarafında birden fazla kişi bulunabilir. Örneğin, bir adi ortaklığın bankadan kredi kullanması hâlinde, kredi sözleşmesinin bir tarafını krediyi kullandıran banka oluştururken, karşı tarafta borçlu olarak adi ortaklığın ortakları (iki veya daha fazla kişi) yer alır. Keza birden çok mirasçı tarafından yapılan mirasın paylaşılmasına ilişkin “paylaşma sözleşmesinde de durum aynıdır (TMK 676). Bu nitelikteki sözleşmelere de Borçlar Kanunu’nun sözleşmelere ilişkin hükümleri kıyasen uygulanacaktır.

İki taraflı hukuki işlem olan sözleşmelerin dışında tek taraflı hukuki işlemlerden de borç doğmasının mümkün olduğunu belirtmek gerekir. Bir kimsenin yaptığı vasiyetnamesi ile ölümünden sonraki malvarlığından kazandırmada bulunarak belirli mal bırakması .....

Adi Ortaklık: iki veya daha çok kişinin ortak bir amaca ulaşmak amacıyla emek ve sermayelerini birleştirmeleriyle meydana gelir.

Alacağın Devri: Bir borç ilişkisinden doğan münferit bir alacak hakkının üçüncü bir kişiye kazandırılmasına denilmektedir. Sözleşmesel (iradî), yasal ve yargısal olmak üzere üç çeşit alacağın devri vardır.

SÖZLEŞMELERİN KURULMASI

Sözleşmeler, iki taraflı hukuki işlem olması itibarıyla, sözleşmenin kurulması tarafların karşılıklı birbirine uygun irade beyanlarını gerektirir. Diğer bir ifadeyle, tarafların irade beyanları uyuştuğunda sözleşme kurulmuş olur. Tarafların sözleşme kurma amacına yönelmiş irade beyanlarının mutlaka açık irade beyanı tarzında olması gerekmez, sözleşme kurma amacına yönelmiş irade beyanları örtülü irade beyanı tarzında da ortaya çıkabilir.

Türk Borçlar Kanunu, sözleşme kurma amacına yönelmiş karşılıklı irade beyanlarından zaman itibarıyla önce yapılanına **öneri (icap-teklif)** demektedir+. Karşı tarafın yapılan öneriyi kabul etmesi sözleşmenin kurulmasını sağlar. Şu hâlde, sözleşme ilişkisi, taraflardan birinin öneride bulunması ve diğer tarafın da bu öneriye uygun bir irade beyanında bulunması, yani öneriyi kabul etmesi ile kurulur (TBK 1/1).

Ancak belirtmek gerekir ki bir irade beyanının öneri niteliği taşıyabilmesi yapılmak istenen sözleşmenin esaslı unsurlarını içermesine bağlıdır. Bu niteliği taşımayan, sadece karşı tarafı sözleşme müzakeresine çekmek için yapılan beyanlar öneriye davet niteliğindedir. Aşağıda sözleşmenin kurulmasına yönelik irade beyanlarının üzerinde durulmuştur.

TMK da **dürüstlük kuralı** şu şekilde hüküm altına alınmıştır. “Herkes, haklarını kullanırken ve borçlarını yerine getirirken dürüstlük kurallarına uymak zorundadır”.

Sözleşme özgürlüğü, tarafların hukuki ilişkilerini kendi iradeleriyle belirleyebilmesini ifade eder. Sözleşme özgürlüğünün Borçlar Hukukunun temel ilkesi olduğu söylenebilir. Sözleşme özgürlüğü ilkesinin çeşitli görünümleri söz konusudur. Bunlar; sözleşme yapıp yapmama, sözleşmenin içeriğini ve şeklini belirleme özgürlüğüdür.

Borç ilişkisi kavramı, geniş anlamı itibarıyla, çeşitli borçların doğumuna dayanak oluşturan hukuki ilişkiyi ifade etmektedir. Öğretide buna geniş anlamda borç ilişkisi adı verilmektedir. Geniş anlamda borç ilişkisinin yanı sıra borç ilişkilerinden doğan çeşitli borçlar, dar anlamda borç ilişkisi veya kısaca borç kavramıyla anılmaktadır. Borç ilişkisinin unsurlarından birisi edimdir.

Edim borcun konusuna verilen addır. Borç ilişkisinin konusunu oluşturan edimi çeşitli şekillerde gruplandırmak mümkündür. Borçlunun davranışı bakımından, yapma, yapmama ve verme borcundan söz edilebilir. Borç konusunun niteliğine göre parça borcu ve çeşit borcundan söz etmek mümkündür. Edimin yerine getirilmesinin süreye yayılması yönünden ise ani, sürekli ve dönemli edim ayrımı yapmak olanaklıdır.

Borç ilişkisi, kural olarak, yalnızca tarafları arasında hüküm doğurur. Buna borç ilişkisinin nisbî niteliği adı verilir. Borçlu borca aykırı davranışının sonuçlarından sorumludur. Bizim hukukumuzda borçlunun

borca aykırı davranışlarından sorumluluğu konusunda malvarlığı ile sınırsız sorumluluk esası kabul edilmiştir.

Hukuki işlem, genel bir ifadeyle hukuki sonuca yönelmiş irade beyanı olarak tanımlanabilir. Hukuki işlemler, işlemin meydana gelebilmesi için gerekli irade beyanının sayısına göre tek taraflı hukuki işlemler ve sözleşmeler olarak gruplandırılabilir. Bunlara aralarında hukuki ilişki bulunan kişilerin aldıkları kararları da eklemek gerekir.

Tek taraflı hukuki işlemler, arzu edilen hukuki sonucun gerçekleşebilmesi için tek bir kişinin iradesinin yeterli olduğu işlemlerdir.

Sözleşmeleri konuları itibarıyla, içerikleri itibarıyla, kanunda düzenlenmiş olup olmadıklarına göre gruplandırmak mümkündür. Ayrıca sözleşmeler, borç altına giren taraf sayısı ve sözleşme ile üstlenilen edimin niteliği dikkate alınarak da farklı şekilde gruplandırılabilir.

Kararlar kişi topluluklarında yeterli sayıda kişinin iradelerini aynı yönde açıklamaları ile meydana gelen hukuki işlemlerdir. Ancak iki ya da daha fazla kişinin karar aldığından söz edebilmek için bu kişiler arasında karar alınmasına dayanak teşkil edecek bir iç ilişkinin bulunması gerekir. Nitekim, bir dernekte genel kurulun veya yönetim kurulunun karar almasından, aynı şekilde bir anonim şirkette genel kurulun veya yönetim kurulunun karar almasından söz edilebilir.

Tarafların sözleşme kurma amacına yönelmiş irade beyanlarının mutlaka açık irade beyanı tarzında olması gerekmez, sözleşme kurma amacına yönelmiş irade beyanları örtülü irade beyanı tarzında da ortaya çıkabilir.

Borçlar hukukunun ana ilkesi olan sözleşme özgürlüğü sayesinde taraflar, yaptıkları sözleşmenin içeriğini Kanun'un öngördüğü sınırlar çerçevesinde serbestçe belirleyebilirler. Ancak her türlü sözleşmenin içeriğinin taraflarca anlaşarak hatta çoğu zaman pazarlık suretiyle belirlenmesi mümkün değildir. Özellikle kitlesel mal ve hizmet sunan bir işletmenin her defasında aynı içerikteki sözleşmeyi, sözleşmenin karşı tarafı ile müzakere ederek yapması ticaret hayatının gereksinimleri ile bağdaşmaz. Bu bakımdan kitlesel mal ve hizmet sunan işletmeler çareyi genel işlem koşullarını kullanmakta bulmuştur.

Ancak genel işlem koşullarının sözleşmenin tek taraflı belirlenmiş içeriğini oluşturması, genel işlem koşulu kullanan tarafa, diğeri karşısında avantajlı bir konum sağlar. Kanun koyucu genel işlem koşullarının kullanılması yoluyla taraflar arasında bozulan sözleşme adaletini sağlamak amacıyla Türk Borçlar Kanunu'nda genel işlem koşullarına ilişkin düzenlemelere yer vermiştir.

TBK 9'da sözleşmenin kurulması hükümleri arasında "ilan yoluyla ödül sözü verme" özel olarak düzenlenmiştir. TBK 9/1'de yer alan "Bir sonucun gerçekleşmesi karşılığında ödül vereceğini ilan yoluyla duyuran kimse, sözünü yerine getirmekle yükümlüdür" hükmü uyarınca, ödül sözü verenin tek taraflı beyanı ile borç altına girdiği kabul edilmektedir.

Sözleşme özgürlüğünün görünüm şekillerinden bir diğerini de sözleşme yapma özgürlüğü oluşturur. Kişiler, sözleşme yapıp-yapmama konusunda serbesttir. Ancak söz konusu özgürlüğe bazen kanunlarla, bazen de iradi olarak sınır getirilmiştir.

Bu Özetin tamamını,Çıkmış Sorularını,Deneme Sorularını adresinize gönderiyoruz!...

Tıklayınız

<https://www.kolaysinavlar.com/borclar-hukuku-huk110u?search=huk110u>